

Handleplan for elever i
skriftsprogsvanskeligheder

Mariager Skole

Redaktionen af handleplanen blev afsluttet jan. 2019 v. AneMette Haslund Høy.

Dysleksi/ordblindhed

En variation af læse- stavevanskeligheder er dysleksi, også kendt som ordblindhed. Definition af ordblindhed/dysleksi formuleret af International Dyslexia Association, IDA:

“Dysleksi er en specifik indlæringsvanskelighed, som har et neurobiologisk grundlag. Dysleksi består i vanskeligheder med at tilegne sig sikker og flydende ordafkodning, stavefærdighed og færdighed i at udnytte skriftens alfabetiske princip (lydprincip). Disse vanskeligheder skyldes typisk problemer med opfattelse og hukommelse for sproglyde, som normalt ikke kan forklares af andre kognitive vanskeligheder eller mangelfuld undervisning. Dysleksi kan føre til vanskeligheder med læseforståelse og færre læseerfaringer, som kan begrænse tilegnelsen af ordforråd og baggrundsviden” (The International Dyslexia Association).

I Mariagerfjord Kommune er det et mål, at alle elever skal blive så dygtige, som de kan, derfor tilrettelægges og gennemføres al undervisning, så den er målrettet det enkelte barn med afsæt i barnets faglige og personlige forudsætninger.

På Mariager Skole evalueres elevernes læsning og skrivning gennem hele skoleforløbet. Både Nationale test, LUS samt observationer og iagttagelser fra dagligdagen inddrages i evalueringen.

Hvis elevens læse- og skriveudvikling giver anledning til bekymring inddrages skolens læsevejleder, som kan undersøge udfordringerne nærmere og bidrage til tilrettelæggelse af en målrettet indsats. Kommunens læsekonsulent kan inddrages for sparring og rådgivning.

1. Tegn på ordblindhed

Hvis en elev har svært ved at lære at læse, kan det skyldes ordblindhed, og det er derfor vigtigt at være opmærksom på en række kendetegn, som kan have sammenhæng med en ordblindeproblematik.

1.1 Tegn på ordblindhed i børnehaveklassen

- Vanskeligheder ved at rime betyder, at barnet har svært ved at forstå, at to ord er i "lydfamilie" med hinanden, selv om de ikke ligner hinanden i betydning, fx mand/spand, hus/mus, potte/måtte.
- Vanskeligheder ved at huske bogstaver eller tal.
- Vanskeligheder ved at opdele ord i mindre dele og arbejde med lydene i et ord (fx at finde ud af hvordan ordet "lur" vil lyde, hvis man fjerner det første bogstav "l").
- Vanskeligheder med at huske ord.

(Kilde: Socialstyrelsen)

1.2 Tegn på ordblindhed i 1. klasse - 3. klasse

- Vanskeligheder med at lære alfabetet og oversætte bogstaver til lyd og bogstavfølger til ord
- Vanskeligheder med hurtigt at genkende hyppige ord til læsning
- Vanskeligheder med stavning
- Vanskeligheder med at lære tabeller og løse matematikopgaver

1.3 Tegn på ordblindhed på mellemtrinnet

- Læser meget langsomt og upræcist i alle fag med tekster
- Vanskeligheder med at stave
- Vanskeligheder med at formulere sig skriftligt
- Vanskeligheder med at lære fremmedsprog
- Nederlagsfølelse og evt. sociale problemer
- Får sværere ved matematik, hvor der nu skal læses mere til opgaverne

1.4 Tegn på ordblindhed i overbygningen

- Ordblindhed i familien
- Undgår læsning og skrivning
- Udsætter opgaver med læsning og skrivning
- Læser langsomt og upræcist i alle fag
- Begrænset ord- og begrebsforråd, pga. manglende læseerfaring
- Manglende genrekendskab
- Problemer med at formulere sig skriftligt
- Vanskeligheder med at lære fremmedsprog
- Opfylder måske ikke de faglige kriterier for at være uddannelsesparat

(Kilde: Socialstyrelsen)

1. Ordblindetesten

I folkeskolen er der mulighed for at stille diagnosen dysleksi helt ned til 3. klasse med Ordblindetesten. Testen kan tages af læsevejlederen eller læsekonsulenten.

3.1 Anbefaling omkring procedure vedrørende Ordblindetesten

Ved tegn på ordblindhed tager dansklæreren efter samråd med læsevejlederen den indledende kontakt til forældrene. Hvis der er tegn på ordblindhed, og kriterierne for, hvornår Ordblindetesten kan bruges, i øvrigt er opfyldt, kan en læsevejleder efter aftale med forældrene lave Ordblindetesten med eleven. Når Ordblindetesten er lavet inviteres forældrene til et møde med dansklærer og læsevejlederen, hvor testresultatet gennemgås, og eventuelle tiltag aftales.

I forhold Ordblindetesten henvises til vejledningen, som skal følges. Vær opmærksom på at vejledningen løbende opdateres. Af vejledningen fremgår det, at testen score passer med, at testen tages i forårmånederne. Inden testen kan tages, skal en bemyndighedserklæring underskrives af forældrene.

Fra slutningen af 4. klasse har forældre et retskrav på, at deres barn kan blive ordblindetestet én gang i skoleforløbet.

3.2 Opfølgning på Ordblindetesten

Når en ordblindetest er gennemført sammenfattes testresultatet i en ordblindescore, der placerer eleven i en af de tre grupper: Rød, gul eller grøn.

3.2.1 Rød gruppe = ordblind

Når en elev falder i gruppen ordblind, betyder det, at der skal tilrettelægges en læseundervisning, der tager udgangspunkt i denne vanskelighed. I testrapporten får man information om, hvorvidt elevens ordblinddevanskelighed særligt er knyttet til hastighed eller præcision. Det er muligt, at resultatet fra ordblindetesten skal suppleres med yderligere tests, observationer fra undervisningen og elevens skriftlige arbejder for at få et mere uddybet billede af tilrettelægge undervisningen ud fra.

I forhold til elevens behov for kompenserende læse- skrivestøtte, er det vigtigt at undersøge, hvor handicappet eleven er, og derfor bør Ordblindetesten ofte suppleres med en tekstlæseprøve. Den kompenserende læse- skrivestøtte erstatter ikke læse- skriveundervisning. Arbejdet med den kompenserende læse- skrivestøtte skal ske i et samspil med undervisningen i læsning og skrivning og med den almindelige undervisning i alle fag.

Elever, der er i rød gruppe, har ret til at gå til afgangsprøver på særlige vilkår med fx forlænget tid og mulighed for at bruge den kompenserende læse- skrivestøtte.

3.2.2 Gul gruppe = usikker fonologisk kodning

Når resultatet placerer eleven i gul gruppe, betyder det, at resultatet ligger i grænseområde mellem ordblindhed og ikke ordblindhed, derfor er vanskeligheden af samme type, som hvis eleven var kommet i rød gruppe dog ikke i samme grad. Yderligere test kan afdække andre vanskeligheder fx tekstforståelse, læsehastighed og ordkendskab. En placering i gul gruppe bør følges op af et forløb, hvor der arbejdes på, at den fonologiske kodning forbedres. Også her er det vigtigt, at der tages udgangspunkt i testrapporten i forhold til, om resultatet skyldes lav hastighed eller lav præcision.

Hvis resultatet bunder i ordlæse- stavepræcision, bør der undervises i træning af afkodning og stavning.

Skyldes resultatet lav hastighed, bør man undersøge i hvilket omfang eleven læser og skriver i hverdagen, og hvis der er tale om, at det er mangelfuldt, bør der arbejdes med at motivere og understøtte eleven til at læse og skrive mere, så læsefærdighederne automatiseres, og hastigheden øges.

Undertiden bunder et testresultatet i gul gruppe i mangelfuld læseundervisning fx på grund af sygdom eller skole- lærerskift, og her kan en et særligt tilrettelagt læseundervisningsforløb muligvis rette op på en elevs usikre afkodning.

3.2.3 Grøn gruppe = ikke ordblind

Når testresultatet placerer en elev i grøn gruppe, betyder det, at eleven ikke har vanskeligheder med at anvende skriftens lydprincipper. Derfor bør det undersøges, om der er andre årsager til, at der har været en mistanke om ordblindhed, så der bliver fulgt op på de oplevede vanskeligheder.

2. Hvordan hjælper vi elever i læse-/skrivevanskeligheder?

Hindringer for elevernes udvikling af læse-skrivekompetencer skal afhjælpes i undervisningen i ALLE fag. Teamet er ansvarlig for at samarbejde om en fælles læseindsats for elever i skriftsproglige vanskeligheder.

- ◆ Elever i skriftsproglige vanskeligheder identificeres løbende; LUS (LæseUdviklingsSkema), DVO (Dansk Videnscenter for Ordblindhed), Ordblindetest, Nationale test, standardiserede pædagogiske prøver, ordblinderisikotest, Testbatteriet, Elbro's ordlister, IL-prøverne
- ◆ Ordblindetesten bruges til elever med massive læsestavensvanskeligheder tidligst fra marts 3. kl.
- ◆ Hindringer for elevens udvikling af læse-skrivekompetencer afhjælpes så tidligt som muligt
- ◆ Vejledning, holddeling og undervisningsdifferentiering etableres i tæt samspil med klasseteamet
- ◆ IT er en vigtig og afgørende faktor for, at vi kan hjælpe elever med læse-/skrivevanskeligheder
- ◆ At inddrage substituerende IT så **tidligt** som muligt
- ◆ At understøtte elevers, læreres og forældres behov for **viden om** substituerende IT
- ◆ integrere digitale læremidler i undervisningen
- ◆ udvælge og prioritere digitale læremidler
- ◆ eleven opnår nødvendige og særlige kompetencer i forhold til læsning af digitale tekster

3. Inkluderende læseundervisning

Det anbefales at arbejde ud fra et fagligt inklusions ideal. Inkluderende læseundervisning giver elever i læsevanskeligheder muligheder for at deltage i skolens læringsfællesskaber, og derfor må undervisningen løbende tilrettelægges, så alle elever oplever sig som anerkendte og aktive deltagere i undervisningen.

5.1 Anbefalinger til strategier i en inkluderende læseundervisning:

- Alle lærere har viden om og ansvar for elevernes læseudvikling
- Alle lærere har indsigt i læse- og skriveteknologi
- Alle lærere har ansvar for, at fagene tekster og opgaver er digitaliserede og tilgængelige for elever, der anvender læse- og skriveteknologi
- Der laves løbende intern læseevaluering i almenundervisningen med opfølgning i klassen
- Skolens læsevejleder deltager i lærersamarbejdet på tværs af klasser/klassetrin i samarbejde med skolens ressourcecenter
- Lærere med kompetence til at støtte elever i læsevanskeligheder støtter elever i klassen, på hold eller i den supplerende undervisning. Disse lærere skal have viden om læsning og læsevanskeligheder
- Tag udgangspunkt i elevernes færdighedsniveau
- Faglærere har et særligt ansvar for at give eleverne det nødvendige faglige ordkendskab og for at lære dem fagets skriftsproglige genre at kende
- Faglærere har et særligt ansvar for at aktivere elevernes baggrundsviden og udpege, hvilke dele af teksten, der er særligt væsentlige

4. Skole/hjem samarbejdet

6.1 Hvad kan jeg forvente af skolen?

- Dit barns lærere ved, at dit barn er ordblindt
- Dit barns lærere sørger for at fagets tekster ligger digitalt (*der kan forekomme undtagelser i særlige og akut opståede situationer*)
- Dit barns lærere kender IntoWords, CD-ord og kan støtte dit barn i at anvende det i alle fag
- Skolens Læsevejleder fortæller i klassen, hvad det vil sige at være ordblind
- Skolens Læsevejleder taler med dig om, hvad det vil sige at være ordblind
- Dit barn må bruge sit oplæsningsprogram til nationale test i læsning
- Når dit barn skal til folkeskolens prøver, drøfter vi sammen (skole og hjem), hvilke dispensationer, der er hensigtsmæssige (typisk brug af IntoWords, txtanalyser og ekstra tid)
- Når dit barn skal videre til en ungdomsuddannelse, taler vi (skole og hjem) sammen om, hvordan dit barn får så god og smidig en overgang som muligt

6.2 Hvad forventer skolen af dig/jer?

Vi forventer, at du henvender dig til skolen, hvis du har spørgsmål, føler usikkerhed, er i tvivl om noget, er undrende over noget m.m. Du kan kontakte dit barns lærere, skolens læsevejleder og skoleledelsen. Det er altid skolelederen, der i sidste ende har ansvaret for skolens virke, og derfor kan direkte kontakt til skoleledelsen være den gode vej.

6.3 Hvad kan du/I gøre som forældre?

- Opfordr dit barn til at læse
- Støtte op om de tilbud, der bliver givet i skolen
- Opfordre dit barn til at læse med ørerne
- Lån lydbøger på biblioteket eller brug frilaesning.dk
- Anerkend at der er en vanskelighed, som der kan kompenseres for ved at bruge IT - hjælpemidler
- Tal meget med dit for at styrke ordforrådet
- Højtlesning sammen med dit barn

5. Læsetræning

Det har stor betydning, at dit barn læsetræner dagligt, og meget gerne med støtte og opmærksomhed fra dig, som forælder.

Læsetræningen har to formål med hver deres indsats:

- *At styrke dit barns afkodningsfærdigheder, så dit barn oplever at blive bedre til selv at læse.*

Den selvstændige læsetræning skal foregå i bøger, som ikke er sværere, end de kan læses med en rigtighedsprocent på ca. 96-98, dvs. at dit barn skal kunne læse bogen uden ret mange afbrydelser. Skolen kan hjælpe med at finde egnede bøger. Typisk taler man om ca. 20 minutters selvstændig læsetræning dagligt. Det er en fin tommelfingerregel, men i perioder kan der være behov for lidt mindre og andre dage kan det give mening med mere. Din rolle, som forælder, er at hjælpe med at skabe en god ramme omkring læsning, så det bliver så rart som muligt. Det er dit barn, der skal læse – din rolle er at lytte og støtte. Hvis dit barn går i stå, kan du opfordre barnet til prøve selv først. Hvis det ikke lykkes at læse ordet, læses ordet, og barnet læser videre. Og husk: hvis dit barn stopper op alt for mange gange på hver side, er bogen for svær og er ikke egnet til selvstændig læsetræning. Det kan være gavnligt, at dit barn læser den samme bog eller det samme tekststykke op til 4 gange, da det øger muligheden for en mere flydende læsning.

- *At styrke dit barns læsning generelt ved at læse alderssvarende tekst med ørerne, hvor formålet er læseforståelse, øge ordforråd, få spændende læseoplevelser m.m.*

I kan vælge at lytte til bøger sammen, fx lydbøger fra biblioteket eller fra Nota, hvor I også kan hente mange gode bøger. Du kan også læse en bog højt for dit barn. Tal sammen om indholdet, nye ord, hvad I synes om bogen, hvad I tror, der skal ske m.m.

Hvis du har brug for inspiration til at finde læsestof til dit barn, kan du kontakte skolen.

7.1 Læsning i ferier?

Hvis I overhovedet kan få det til at hænge sammen, er det en rigtig god idé og en stor hjælp for dit barn, hvis I fortsætter læsetræningen i ferier. Det ses meget ofte, at ordblinde børns læseudvikling går væsentligt tilbage i ferier.

6. Hvad kan dit barn selv gøre?

- Arbejde for at blive bedre til at læse og stave ved at træne
- Samarbejde med lærerne og bede om at få feedback
- Læse selvstændigt i bøger, som passer til udviklingstrinnet
- Lytte til alderssvarende bøger, der passer til alderen
- Lære strategier til bedre læseforståelse og bede lærerne om hjælp
- Bruge kompenserende IT
- Samarbejde med lærerne, når der skal tages nye og bedre hensyn til det, som eleven har svært ved
- Acceptere ordblindheden og vide noget om, hvad ordblindhed er
- Acceptere og vide, at det er hårdt arbejde at være ordblind

7. Nyttige links Adgang for alle

Digitaliseringsstyrelsen tilbyder et program, hvor man kan få læst tekster op.

www.adgangforalle.dk

Hjælp til ordblindhed Hjælp til ordblindhed er oprettet af Socialstyrelsen og har gode råd og tip til både ordblinde, pårørende og virksomheder.

www.hto.nu/

Jeg er ordblind Jeg er ordblind er en podcast, der omhandler ordblindhed. Holdet bag podcasten er ordblinde.

<http://jegerordblind.dk/>

MV Nordic MV Nordic udvikler læse- og skrivværktøjer, der på en intuitiv måde støtter brugerne i at tilegne sig og formidle viden.

www.mv-nordic.com/dk

Nota Bibliotek og videntcenter for mennesker med læsevanskeligheder. Tilbyder lydbøger og e-bøger til børn og voksne, som af forskellige årsager har svært ved at læse.

<https://nota.dk/>

Ordblinde- og dysleksiforeningen i Danmark Foreningen arbejder for bedre vilkår for ordblinde og oplyser om ordblindhed og dysleksi.

www.ordblindeforeningen.dk

Socialstyrelsen om ordblindhed Socialstyrelsens side om ordblindhed, herunder side med forældrenetværk.

<https://socialstyrelsen.dk/handicap/ordblindhed>

<https://socialstyrelsen.dk/handicap/ordblindhed/metoder/foraeldrenetvaerk>

Ordblindhed i grundskolen: For læsevejledere - lærere og pædagogisk personale.

<https://arkiv.emu.dk/modul/ordblindhed-i-grundskolen-l%C3%A6sevejledere-l%C3%A6rere-og-p%C3%A6dagogisk-personale>